

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 04 | pp. 88-96 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

INNOVATSION LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISHNING XUSUSIYATLARI, MANBALARI VA USULLARI

Alimova Sofiya

Toshkent Xalqaro Universiteti

“Iqtisodiyot va moliya” kafedrasi katta o’qituvchisi

E-mail: Sophia.alimova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning xususiyatlari, manbalari va usullarini kompleks o'rganishga bag'ishlangan. Maqolada innovatsion loyihalar moliyalashtirishining nazariy-metodologik asoslari, jumladan J. Shumpeter, F. Yanssen, S. Mayers, N. Maylaf, R. Merton, O. Uiliamson, P. Gompers, J. Lerner kabi olimlarning fundamental ishlari tahlil qilingan. Maqolada innovatsion moliyalashtirishning axborot asimmetriyasi, yuqori darajadagi noaniqlik va risk, aktivlarning o'ziga xos xususiyatlari, davriylik xususiyatlari, moliyalashtirishning raqamli transformatsiyasi, ESG integratsiyasi, hamda gibrid va innovatsion modellar kabi muhim xususiyatlari ochib berilgan. Innovatsion loyihalarni to'g'ridan-to'g'ri moliyalashtirishning asosiy manbalari, an'anaviy usullari va zamonaviy trendlari tahlil qilingan. Maqolada innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning yangi shakllari va platformalari, jumladan kraudfunding, peer-to-peer kreditlash va boshqa texnologik yechimlar batafsil ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: innovatsion loyihalar, moliyalashtirish, venchur investitsiyalar, axborot asimmetriyasi, risk-menejment, aktivlarning o'ziga xosligi, texnologik paradigmalar, kraudfunding, blokcheyn, moliyaviy transformatsiya, startaplar, smart-kontraktlar, peer-to-peer kreditlash, gibrid moliyalashtirish modellari.

Аннотация: Данная статья посвящена комплексному изучению особенностей, источников и методов финансирования инновационных проектов. В статье анализируются теоретико-методологические основы финансирования инновационных проектов, включая фундаментальные работы таких ученых, как Й. Шумпетер, Ф. Янссен, С. Майерс, Н. Майлаф, Р. Мертон, О. Уильямсон, П. Гомперс, Дж. Лернер. В статье раскрываются важные особенности инновационного финансирования, такие как информационная асимметрия, высокий уровень неопределенности и риска, специфика активов, цикличность, цифровая трансформация финансирования, интеграция ESG, а также гибридные и инновационные модели. Проанализированы основные источники прямого финансирования инновационных проектов, традиционные методы и современные тренды. В статье подробно рассматриваются новые формы и платформы

финансирования инновационных проектов, включая краудфандинг, пиринговое кредитование и другие технологические решения.

Ключевые слова: инновационные проекты, финансирование, венчурные инвестиции, информационная асимметрия, риск-менеджмент, специфичность активов, технологические парадигмы, краудфандинг, блокчейн, финансовая трансформация, стартапы, смарт-контракты, пиринговое кредитование, гибридные модели финансирования.

Abstract: This article is devoted to a comprehensive study of the features, sources, and methods of financing innovative projects. The article analyzes the theoretical and methodological foundations of innovative project financing, including the fundamental works of scholars such as J. Schumpeter, F. Janssen, S. Myers, N. Majluf, R. Merton, O. Williamson, P. Gompers, and J. Lerner. The article reveals important characteristics of innovative financing, such as information asymmetry, high levels of uncertainty and risk, asset specificity, cyclical features, digital transformation of financing, ESG integration, as well as hybrid and innovative models. The main sources of direct financing for innovative projects, traditional methods, and modern trends are analyzed. The article examines in detail new forms and platforms for financing innovative projects, including crowdfunding, peer-to-peer lending, and other technological solutions.

Keywords: innovative projects, financing, venture investments, information asymmetry, risk management, asset specificity, technological paradigms, crowdfunding, blockchain, financial transformation, startups, smart contracts, peer-to-peer lending, hybrid financing models.

Innovatsion loyihalarni moliyalashning nazariy tushunilishi J. Shumpeter (Schumpeter, 1934) ishlaridan boshlanadi, u o'zining fundamental "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi" asarida moliya sektorining innovatsiyalarni rivojlantirishdagi maxsus rolini birinchi bo'lib ajratib ko'rsatgan. ¹Keyinroq "Kapitalizm, sotsializm va demokratiya" (Schumpeter, 1942) asarida u ushbu g'oyalarni rivojlantirib, innovatsion jarayondagi "yaratuvchi yemirilish" rolini ta'kidlab o'tgan.²

Innovatsiyalarni moliyalashning zamonaviy tushunilishi F. Yanssen (Janssen, 2019) ishlarida sezilarli darajada kengaytirilgan, u innovatsion loyihalarni moliyalashning xususiyatlarining kompleks klassifikatsiyasini taklif etgan, bu keyingi sxemada ko'rsatilgan tadqiqot asosida beriladi.³

Jadval 1

Yassen bo'yicha innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning kompleks modeli⁴

	Pre-seed	Seed	Startup	Growth	Expansion	Exit
Bozor aspektlari	Nisha qidirish	Bozorni validatsiya qilish	Ulushni egallash	Bozorni kengaytirish	Yangi bozorlar	Yetakchilik

¹ Schumpeter, J.A. (1934) The Theory of Economic Development. Harvard University Press

² Schumpeter, J.A. (1942) Capitalism, Socialism and Democracy. Harper & Brothers

³ Jensen, M.C., Meckling, W.H. (1976) Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. Journal of Financial Economics, 3(4), 305-360

⁴ Muallif tomonidan maqolani tahlil qilish asosida yaratilgan

Moliyaviy aspektlar	\$50K gacha	\$50K-\$500K	\$500K-\$2M	\$2M-\$10M	\$10M-\$50M	\$50M dan yuqori
Texnologik aspektlar	Prototip	MVP	Mahsulot	Masshtablash	Diversifikatsiya	Optimizatsiya
Tashkiliy aspektlar:	Asoschilar	Asosiy jamoa	Strukturlash	Departamentlar	Xolding	Korporatsiya
Risk darajasi:	Eng yuqori	Yuqori	O'rta-yuqori	O'rta	Past	Eng past

Innovatsiyalarni moliyalashtirishning xususiyatlariga quyidagi aspektlarni kiritish mumkin:

1. Axborot asimmetriyasi

S. Mayers va N. Majluf (Myers & Majluf, 1984) tadqiqotlariga ko'ra, axborot asimmetriyasi innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda asosiy muammolardan biridir. Mayers va Majlufning fundamental tadqiqotlariga ko'ra, bu muammo innovatsiyalarning o'ziga xos xususiyatlari tufayli ayniqsa qo'pol namoyon bo'ladi.

Avvalo, bu loyihaning texnologik tarkibini baholash qiyinchiligi bilan bog'liq – investorlar ko'pincha innovatsiyaning mohiyatini va uning potentsialini to'liq tushunish uchun yetarli texnik kompetensiyalarga ega bo'lmaydilar. Bundan tashqari, tarixiy ma'lumotlar va tegishli bozor analoglarining yo'qligi kelajakdagi pul oqimlarini bashorat qilish va loyihaning bozor perspektivalarini baholashni sezilarli darajada qiyinlashtiradi.⁵

2. Yuqori darajadagi noaniqlik va risk

Risk-menejment sohasida ilmiy fikrlarni rivojlantirishning risk modellari evolyutsiyasi murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Buning boshlang'ichi Robert Mertonning 1977 yildagi fundamental modeli bo'lgan bo'lib, u innovatsion faoliyatdagi risk tuzilmasini tushunishga revolyutsion yondashuvni taqdim etdi. Merton modeli risklarni tahlil qilishga tizimli strukturaviy yondashuvga ega bo'lib, matematikaviy apparatga va noaniqlikni miqdoriy baholashga alohida e'tibor qaratilgan.

Merton modelining asosiy elementlari quyidagilarni o'z ichiga olgan:

- Loyihaning risk profilini dekompozitsiya qilish
- Ichki va tashqi noaniqlik omillarini aniqlash
- Prognozlashning stoxastik modellarini ishlab chiqish

Matematikaviy apparat ehtimollar nazariyasi va risk chegara qiymatlarini baholash metodikasini o'z ichiga olgan bo'lib, bu innovatsion loyihalarning potentsial tahdidlarini yanada aniqroq aniqlashga imkon bergan.⁶

3. Aktivlarning va ta'minotning o'ziga xos xususiyatlari

Oliver Uiliamsonning aktivlarning o'ziga xosligi nazariyasi innovatsion loyihalarning iqtisodiy tabiatini tushunishda revolyutsion yondashuv bo'ldi. Ushbu konsepsiyaning mohiyati o'ziga xos investitsiyalarni tahlil qilishdan iborat bo'lib, bu aktivlar aniq bir bitim yoki loyiha doirasida yuqori qiymatga ega, lekin alternativ foydalanishda deyarli butunlay qiymatini yo'qotadi.

⁵ Myers, S.C., Majluf, N.S. (1984) Corporate financing and investment decisions when firms have information that investors do not have. Journal of Financial Economics, 13(2), 187-221

⁶ Merton, R. C. (1977). On the Pricing of Corporate Debt: The Risk Structure of Interest Rates. The Journal of Finance, 32(2), 449-470).

Uiliamson aktivlarning quyidagi o'ziga xos turlarini ajratib ko'rsatdi:

1. Joylashuv omili: Geografik jihatdan aniq bir joyga qattiq bog'langan aktivlarni anglatadi, ularning samaradorligi shu yerda maksimal bo'ladi.
2. Fizik omili: Maxsus texnik xususiyatlarga ega uskunalarni o'z ichiga oladi, bu aktivlarni aniq bir texnologik jarayonda almashirib bo'lmaydigan qiladi.
3. Inson omili: Dar, ko'pincha innovatsion sohada mutaxassislar tomonidan to'plangan maxsus bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi.
4. Maqsad omili: Juda aniq va tor vazifaga mo'ljallangan aktivlarni anglatadi, bu ularning universal qo'llanilishini sezilarli darajada cheklaydi.
5. Vaqt omili: Aktivlarning qattiq vaqt parametrlariga va innovatsion jarayonga bo'lgan kritik bog'liqligini ko'rsatadi.⁷

Pol Gompers va Joshua Lerner Uiliamsonning konsepsiyasini venchur moliyalashtirish mavzusida sezilarli darajada rivojlantirishdi. Ularning fundamental tadqiqoti aktivlarning o'ziga xosligining innovatsion ekotizimga ko'p qirrali ta'sirini ko'rsatdi. Olimlar isbot qildilarki, yuqori darajada o'ziga xos aktivlar ancha murakkab va nozik boshqaruv mexanizmlarini talab qiladi, investitsiya risklari to'g'ridan-to'g'ri aktivning noyoblik darajasi bilan korrelyatsiya qiladi. Boshqacha aytganda, qanchalik aktiv noyob va o'ziga xos bo'lsa, unga investitsiya kiritish shuncha murakkab va riskliroq bo'ladi.⁸

Aktivlarning o'ziga xosligining nazariyaviy ahamiyatini ortiqcha baholab bo'lmaydi. U investorlar va menedjerlar uchun yanada asoslangan qaroplar qabul qilishga imkon beruvchi kuchli metodologik vosita bo'ldi, loyihalarning iqtisodiy maqsadga muvofiqligini baholashga, tranzaksion xarajatlarni kamaytirishra va yuqori texnologiyali sohalar uchun samarali investitsiya strategiyalarini yaratishga yordam beradi. Venchur investorlar aktivlarning o'ziga xosligidan loyihaning potentsial daromadlilikini baholashning asosiy ko'rsatkichi sifatida foydalanadilar: qanchalik aktiv noyob va maxsuslashgan bo'lsa, raqobatchilar uchun kirish to'sig'i shuncha balandroq bo'ladi, bu qo'shimcha investitsiya jozibadorligini yaratadi, shu bilan birga investorlardan texnologik kontekstni chuqur tushunishni va innovatsion yechimlarni tijoratlashtirish istiqbollarini baholash qobiliyatini talab qiladi.

Aktivlarning o'ziga xosligining nazariyasi innovatsion rivojlanishning iqtisodiy mantiqini tushunishda yangi paradigmani shakllantirdi, u venchur moliyalashtirishning murakkab mexanizmlarini tushuntiradi, yuqori texnologiyali loyihalarning risk tabiatini ochib beradi va nomoddiy aktivlarni baholashning tizimli yondashuvini taklif etadi. Uiliamson, Gompers va Lernerining ilmiy hissasi innovatsion menejment va investitsiya tahlilining nazariy asoslarini sezilarli darajada rivojlantirishga imkon berdi.

4. Davriylik xususiyatlar

Karlotta Peresning va Richard Floridaning tadqiqotlari innovatsion rivojlanish va texnologik transformatsiyalarni moliyalashning davriylik qonuniyatlariga kompleks ko'zqarash taqdim etadi.

⁷ Williamson, O. E. (1988). The Economics of Governance. *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 144(1), 37-63

⁸ Gompers, P. A., & Lerner, J. (2004). *The Venture Capital Cycle*. MIT Press

Karlotta Peres texnologik paradigmalarning fundamental konsepsiyasini ishlab chiqdi, bu texnologik innovatsiyalar va moliyaviy kapital o'rtasidagi o'zaro ta'sir mexanizmlarini ochib beradi. Uning modeli texnologik revolyutsiyaning tipik tsiklini tavsiflovchi bir necha asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi: joriy etish, tarqatish, yetuklik va transformatsiya.⁹

Peres nazariyasining asosiy qoidalari:

Texnologik revolyutsiyalar davriylik tabiatga ega, moliyaviy kapital innovatsiyalarni tarqatishda nuhim rol o'ynaydi, bum va pasayish davrlari almashinuvining qonuniyati mavjud, innovatsiyalar radikal o'zgarishlardan institutsionalizatsiyagacha bo'lgan bosqichlarni bosib o'tadi.

Richard Florida bu konsepsiyani kreativ sinf va uning innovatsion jarayonlardagi roli tahlili bilan to'ldirdi. Uning tadqiqotlarining asosiy jihatlari:

- Innovatsiyalar ekotizimlarining shakllantirishi
- Texnologik rivojlanishda inson kapitalining roli
- Innovatsion faoliyatning geografik joylashish qonuniyatlari¹⁰

5. Moliyalashtirishning raqamli transformatsiyasi

MIT Technology Review va Chen bilan Bellavitisning ishlari innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning ekotizimida radikal o'zgarishlarni ko'rsatadi, bu yerda desentralizatsiyalangan moliya (DeFi) asosiy transformatsion mexanizm bo'lib xizmat qiladi. Blokcheyn va smart-kontraktlar texnologiyalari venchur investitsiyalarning an'anaviy modellarini ildiz bilan o'zgartiradi, boshqa bir qirra bilan startaplarni tokenizatsiya, kraudfunding platformalari va desentralizatsiyalangan avtonom tashkilotlar (DAO) orqali to'g'ridan-to'g'ri moliyalashning sifatidan yangi imkoniyatlarini yaratadi. Ushbu yondashuv investorlar uchun kirish to'siqlarini pasaytiradi, tranzaksiyalarning shaffofligini ta'minlaydi, oradagi vositachilarni minimallashtiradi va global miqyosda investitsiya imkoniyatlariga ochiq kirish yo'lini ochadi, bu sun'iy intellekt, kriptotexnologiyalar va yashil energetika kabi yuqori texnologiyali loyihalar uchun ayniqsa muhimdir. Asosiy afzalliklarga momentda global investitsiyalash, qismli mulk qilish imkoniyati, investitsiyalashning dasturlanuvchi shartlari va tranzaksion xarajatlarni sezilarli darajada pasaytirish kiradi, bu innovatsiyalarni moliyalashni yanada samarali va demokratik qiladi.¹¹

6. ESG integratsiyasi

McKinsey Global Institute (2024) va Eccles va Klimenko (2019) ishi innovatsiyalarni moliyalashtirishda ESG omillarining ortib borayotgan rolini namoyish etadi.

7. Gibril va innovatsion modellar

Harvard Business Review va World Economic Forum tomonidan o'rganilgan innovatsion loyihalarni moliyalashning gibril modellari investitsiyalashning revolyutsion yondashuvini taqdim etadi, bu an'anaviy moliyaviy mexanizmlarni ildiz bilan o'zgartiradi. Ushbu modellarning mohiyati klassik investitsiya strategiyalarining cheklovalarini enguvchi ko'p qatlamli, moslashuvchan va yuqori texnologiyali moliyalash ekotizimlarini yaratishdan iborat.

⁹ Perez, C. (2002). Technological Revolutions and Financial Capital: The Dynamics of Bubbles and Golden Ages. Edward Elgar Publishing

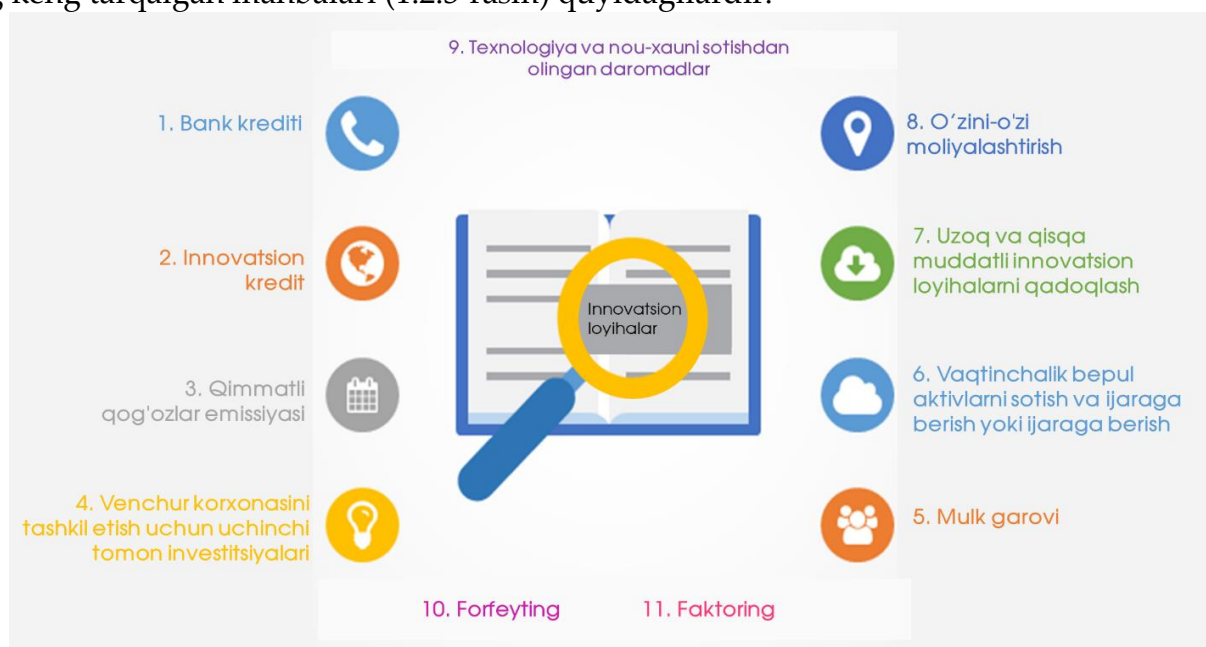
¹⁰ Florida, R. (2014). The Rise of the Creative Class. Basic Books

¹¹ Chen, W., & Bellavitis, C. (2020). Blockchain and Smart Contracts: A Systematic Literature Review. Annals of Operations Research, 1-24

Tarqatilgan moliyalashtirish modeli asosiy trend sifatida, investorlar va innovatsion loyihalar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning sifatli yangi mexanizmlarini ko'rsatmoqda. Ushbu modelning asosiy elementi, investitsiya vositalarining shaffofligini, xavfsizligini va momentda global foydalanish imkoniyatini ta'minlovchi blokchejn platformalari hisoblanadi. Aktivlarni tokenizatsiya qilish investitsiya ulushlarini eng kichik fraksiyalarga bo'lishga imkon beradi, bu esa moliyalashga keng doiradagi investorlar uchun kirish yo'lini ochadi.

Journal of Financial Economics (2023) va Physical Review Research (2024) innovatsion loyihalarni baholash va moliyalashtirishda kvant texnologiyalaridan foydalanishni o'rganmoqda. Nature Machine Intelligence (2024) va Journal of Finance (2023) innovatsion loyihalarni baholashda sun'iy intellekt va neyron tarmoqlaridan foydalanishni tahlil qilmoqda.

Kompaniya uchun moliyalashtirishni jalb qilish imkoniyati tadqiqot va konstruktorlik ishlarining natijalarini tijoratlashtirish jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Innovatsion loyihalarni moliyalash usullari deganda kompaniyaning xo'jalik holati, joriy faoliyat va rivojlanish rejalariga bog'liq moliyalashning spetsifik manbalaridan foydalanishni anglatuvchi usullar tushuniladi. Barcha moliyalash usullari to'g'ridan-to'g'ri va bilvasita usullariga bo'linadi. Innovatsion loyihalarni to'g'ridan-to'g'ri moliyalashning eng keng tarqalgan manbalari (1.2.3-rasm) quyidagilardir:

2-rasm. Innovatsion loyihalarni bevosita moliyalashtirish manbalari

Innovatsion loyihalarni moliyalashning an'anaviy usullari klassik investitsiya modelining shakllangan moliyaviy-iqtisodiy vositalar tizimini o'z ichiga oladi. Ushbu sohadagi fundamental tadqiqotlar Yozef Shumpeter, Arnaud But, Allen Berger va Gregori Udell kabi olimlar tomonidan amalga oshirilgan bo'lib, ular innovatsion moliyalashni tushunishning nazariy asoslarini qo'yidilar.

But va Berger tomonidan o'rganilgan bank kreditlash an'anaviy ravishda innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashning asosiy mexanizmi bo'lgan. U maqsadli investitsiya kreditlarini, innovatsion kompaniyalar uchun kredit liniyalarini, loyiha moliyalashini va ilmiy-texnik ishlanmalar uchun uzoq muddatli kreditlarni o'z ichiga

oladi. Ushbu usulning o'ziga xos xususiyati loyihaning moliyaviy barqarorligini batafsil baholash, kredit tarixini va tijoratlashtirish potentsialini tahlil qilishdan iborat.¹²

Djozef Stiglits tomonidan o'rganilgan byudjet moliyalashtirish innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning tizimini o'z ichiga oladi. U davlat grantlarini, maqsadli byudjet moliyalashini, ilmiy tadqiqotlar uchun subsidiyalarni va innovatsion korxonalarni qo'llab-quvvatlashning maxsus dasturlarini o'z ichiga oladi. Ushbu usul istiqbolli loyihalar orqali ilmiy-texnik progress rivojlanishini davlat tomonidan to'g'ridan-to'g'ri qo'llab-quvvatlash orqali rag'batlantirishga qaratilgan.¹³

Peter Druker tomonidan o'rganilgan kompaniyalarning o'z mablag'lari innovatsiyalarni moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Bu foydaning qayta investitsiya qilinishi, amortizatsiya to'lovlaridan foydalanish, toplangan zaxira fondlari va ichki investitsiya dasturlarini o'z ichiga oladi. Ushbu usul kompaniyalarning mustaqil rivojlanish va innovatsion yangilanish qobiliyatini ko'rsatadi.¹⁴

Franko Modigliani va Merton Miller tomonidan o'rganilgan aksiyadorlik moliyalashtirish fond bozorining klassik mexanizmlarini o'z ichiga oladi: aksiyalarni chiqarish, strategik investorlarni jalb qilish va qo'shimcha aksiya chiqarish. Ushbu usul kompaniyalarga katta hajmdagi kapitallarni yirik innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun jalb qilishga imkon beradi.¹⁵

Joshua Lerner va Pol Gompers tomonidan chuqur o'rganilgan venchur moliyalashtirish yuqori risk darajasidagi investitsiyalarni istiqbolli startaplarga kiritishdan iborat. U innovatsion loyihalarning dastlabki rivojlanish bosqichlarida to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar, kompaniyalardagi ulushli ishtirok va investorlarning sezilarli risklarni qabul qilishga tayyor bo'lishi bilan xarakterlanadi.¹⁶

An'anaviy moliyalashtirish usullarining xususiyatlari Shumpeter tomonidan aniqlangan sezilarli afzalliklar va cheklovlarga ega. Afzalliklarga quyidagilar kiradi: sinab ko'rilgan mexanizmlar, past tranzaksion xarajatlar, jarayonlarning shaffofligi va davlat kafolatlarining mavjudligi. Berger va Udell tomonidan aniqlangan cheklovlar yuqori kirish to'siqlarini, risk baholashning konservativ yondashuvini va radikal innovatsiyalarga past moslashuvchanlikni o'z ichiga oladi.¹⁷

Karlotta Peres tomonidan o'rganilgan moliyalashtirishni transformatsiyalashning zamonaviy trendlari an'anaviy usullarning evolyutsiyasini ko'rsatadi. Asosiy yo'nalishlar quyidagilardan iborat: moliyaviy jarayonlarni raqamlashtirish, risk-menejmentni integratsiya qilish, mashina orqali hisoblash texnologiyalardan foydalanish, moliyaviy vositalarni gibrillashtirish va moliyaviy mahsulotlarni individual xususiyatlarini oshirishdir.¹⁸

Innovatsion loyihalarni tanlash mezonlari texnologik yangilikni, bozor potentsialini, iqtisodiy maqsadga muvofiqlikni va ishlanmaning ilmiy-texnik darajasini

¹² Boot, A. W. A. (2000). Relationship Banking; Berger, A. N., & Udell, G. F. (1998). Small Business Finance

¹³ Stiglitz, J. E. (1988). Economic Organization, Information, and Development. Handbook of Development Economics, 1, 93-160.

¹⁴ Drucker, P. F. (1985). Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. Harper & Row.

¹⁵ Miller, M. H., & Modigliani, F. (1961). Dividend Policy, Growth, and the Valuation of Shares. The Journal of Business, 34(4), 411-433.

¹⁶ Lerner, J., & Gompers, P. (2004). The Venture Capital Cycle

¹⁷ Berger, A. N., & Udell, G. F. (1998). Small Business Finance

¹⁸ Perez, C. (2002). Technological Revolutions and Financial Capital

baholashni o'z ichiga oladi. Ushbu mezonlar innovatsion menejment sohasidagi yetakchi olimlarning ko'p yillik tadqiqotlari asosida shakllantirilgan.

Innovatsion tadbirkorlikka yordam berishning moliyaviy mexanizmlarini transformatsiya qilish investitsiya strategiyalarida chuqur tizimli o'zgarishlarning kompleks jarayoni hisoblanadi. Erik Mollick va Bruton guruhi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar innovatsion loyihalarni moliyalashda fundamental siljishlarni ochib beradi, an'anaviy institutional modellardan yanada moslashuvchan, texnologik va demokratik mexanizmlarga o'tishni ko'rsatadi.¹⁹

Kraudfunding investitsiya jarayonlarini transformatsiya qilishning asosiy vositasi bo'lib borayapti. Uning prinsipial xususiyati - loyiha yaratuvchilari va investorlar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri o'zaro ta'sir, oradagi vositachilarni minimallashtirish va innovatsion g'oyalar uchun kirish to'siqlarini pasaytirish. Kickstarter va Indiegogo kabi platformalar sifatli yangi ekotizimni shakllantiradi, bu yerda loyihaning validatsiyasi xalq ovozi va kollektiv baholash orqali amalga oshiriladi.

Peer-to-peer kreditlash kichik biznesni moliyalashtirish modellarini radikal o'zgartirmoqda. Raqamli platformalar investorlar va qarz oluvchilarni to'g'ridan-to'g'ri uyg'unlashtiradi, klassik bank yuklamalarisiz moslashuvchan kreditlash mexanizmlarini yaratadi. Blokcheyn, smart-kontraktlar, mashina orqali hisoblash texnologiyalar kabi ilg'or texnologiyalardan foydalanish tranzaksion xarajatlar va risklarni sezilarli darajada pasaytirishga imkon beradi.

Moliyaviy vositalarni diversifikatsiyalash bir necha asosiy modellarni o'z ichiga oladi: Investorlar ulushini o'tkazadigan equity kraudfunding; Moliyaviy bo'lmagan mukofotli reward-based kraudfunding; Qarz orqali P2P-kreditlash; Xayriya moliyalashtirishning donations-modellari; Gibridli investitsiya mexanizmlari.

Jadval 3

Moliyalashtirish modellari va bosqichlarining muvofiqligi matritsasi²⁰

Bosqichlar	Donations	Reward	P2P	Equity	Gibridli
Pre-Seed	Yuqori	O'rta	Низкий	Past	Juda past
Seed	O'rta	Yuqori	O'rta	O'rta	Past
Early	Past	O'rta	Yuqori	Yuqori	O'rta
Growth	Juda past	Past	O'rta	Yuqori	Yuqori
Expansion	Minimal	Minimal	Past	Yuqori	Yuqori

Texnologik infrastruktura yangi moliyaviy ekotizimlarning muhim elementi bo'lib borayapti. Blokcheyn-platformalar, smart-kontraktlar, reputatsion skoring tizimlari va mashina orqali hisoblash algoritmlar investitsiya o'zaro ta'sirlarining sifatli yangi landshaftini yaratmoqda.

Moliyalashtirishning yangi shakllari asosiy afzalliklarni o'z ichiga oladi: global qamrov, tranzaksiyalarning maksimal shaffofligi, qarorlarni tezkor qabul qilish va investitsiya risklarini diversifikatsiya qilish. Istiqbolli yo'nalishlar texnologik startaplar, ijtimoiy innovatsiyalar, yashil texnologiyalar, tibbiy ishlanmalar va ta'lim loyihalarini moliyalashni o'z ichiga oladi.

¹⁹ Mollick, E. (2014). The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study. Journal of Business Venturing, 29(1), 1-16.

²⁰ Tahlil natijasida Muallif tomonidan yaratilgan

Mollik va Brutonning ilmiy hissasi moliyaviy ekotizimlarning transformatsiyasini tizimli tahlil qilishdan iborat. Yangi moliyalash formatlari faqat alternativ vosita emas, balki ochiqlik, hamkorlik va innovatsion jarayonning barcha ishtirokchilarining to'g'ridan-to'g'ri qatnashuvi tamoyillariga asoslangan printsiplial yangi investitsiya falsafasi hisoblanadi.²¹

Rivojlanishning asosiy trendlari sun'iy intellektni integratsiya qilishni, kross-platforma yechimlarini rivojlantirishni, standartlashtiruvchi mexanizmlarni kengaytirishni va moliyaviy vositalarni gibridlashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu trendlar innovatsion loyihalarni moliyalashtirishga yondashuvdagi chuqur o'zgarishlarni aks ettiradi.

Kickstarter, Indiegogo, GoFundMe, Crowdcube, Funding Circle va AngelList kabi platformalar yangi moliyaviy reallikning asosiy infrastruktura elementlariga aylanyapti. Ular faqat investitsiya qilishning texnologik imkoniyatini ta'minlab qolmasdan, balki innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning yangi ijtimoiy mexanizmlarini ham yaratmoqda.

Mollik va Brutonning tadqiqotlarining printsiplial yangiligi innovatsiyalarni moliyalashda transformatsion jarayonlarni kompleks tahlil qilishdan iborat. Mualliflar ko'rsatadiki, bu faqat texnologik o'zgarishlar emas, balki investitsiya fikrlashining sifatli yangi paradigmasini shakllantirish bo'lib, uning markazida hamkorlik, ochiqlik va investitsiya jarayonlarini demokratlashtirish tamoyillari turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Schumpeter, J.A. (1934) The Theory of Economic Development. Harvard University Press
2. Schumpeter, J.A. (1942) Capitalism, Socialism and Democracy. Harper & Brothers
3. Jensen, M.C., Meckling, W.H. (1976) Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure
4. Myers, S.C., Majluf, N.S. (1984) Corporate financing and investment decisions
5. Merton, R. C. (1977). On the Pricing of Corporate Debt
6. Williamson, O. E. (1988). The Economics of Governance
7. Gompers, P. A., & Lerner, J. (2004). The Venture Capital Cycle
8. Perez, C. (2002). Technological Revolutions and Financial Capital
9. Florida, R. (2014). The Rise of the Creative Class
10. Chen, W., & Bellavitis, C. (2020). Blockchain and Smart Contracts
11. Boot, A. W. A. (2000). Relationship Banking; Berger, A. N., & Udell, G. F. (1998). Small Business Finance
12. Stiglitz, J. E. (1988). Economic Organization, Information, and Development
13. Drucker, P. F. (1985). Innovation and Entrepreneurship
14. Miller, M. H., & Modigliani, F. (1961). Dividend Policy, Growth, and the Valuation of Shares
15. Mollick, E. (2014). The Dynamics of Crowdfunding
16. Bruton, D., et al. (2015). New Financial Alternatives in Seeding Entrepreneurship

Copyright: © 2025 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

²¹ Bruton, D., et al. (2015). New Financial Alternatives in Seeding Entrepreneurship. Entrepreneurship Theory and Practice, 39(1), 9-26.